

AUER ÁDÁM

A társasági szerződés normatív funkciója és a társasági jogi diszpozitivitás dogmatikai korlátai¹

The Normative Function of the Articles of Association and the Doctrinal Limits of Corporate Law Default Rules

Abstract: This article examines a central doctrinal question in Hungarian law relating to business associations: the extent to which company autonomy is permitted within the framework of the default rules established by the Hungarian Civil Code. Following the registration of a company, the study argues that the articles of association serve not only as a contractual arrangement between the members but also as the normative framework that governs the organization and operation of the business associations. This functional transformation means that the articles of association must be interpreted not only through the lens of contractual autonomy, but also in the light of the institutional characteristics of company law. Drawing on comparative aspects, particularly company constitution theory, the article analyses how Hungarian case law identifies the limits of corporate autonomy. It posits that judicial references to mandatory, guarantee-based, and institution-defining rules reflect an underlying doctrinal category comprising organizational rules that safeguard the institutional functioning of companies. Instead of providing an exhaustive catalogue of such rules, the article offers a conceptual framework for understanding the positive limits of corporate autonomy, as well as a doctrinal interpretation of Section 3:4 of the Hungarian Civil Code that more accurately reflects the normative function of the articles of association.

Keywords: articles of association, corporate autonomy, default rules, company constitution, company law, normative function

Összefoglaló: A tanulmány a magyar Polgári Törvénykönyv diszpozitív társasági jogi szabályozásának egyik alapvető dogmatikai kérdését vizsgálja: milyen pozitív szempontok alapján jelölhetők ki a társasági autonómia

1 A tanulmány a HUN–REN–PTE–NKE Összehasonlító és Európai Foglalkoztatáspolitikai és Munkajogi Kutatócsoport keretében készült.

* A rovatban önálló, teljes értékű tudományos tanulmányok olvashatók, amelyek a Miskolci Egyetemen 2026. március 25-én megrendezett konferencián röviden bemutatott kutatási eredményeket fejtik ki. A konferencia szervezői: ME Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézetének Kereskedelmi Jogi Tanszéke és Polgári Jogi Tanszéke, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságának Civilisztikai Tudományi Munkabizottsága, a Közép-Európai Összehasonlító Jogi Szövetség és a Miskolci Jogászképzésért Alapítvány.

határai. A tanulmány állítása szerint a társasági szerződés a cégbejegyzést követően már nem kizárólag a tagok közötti szerződéses kapcsolatot rendezi, hanem a gazdasági társaság szervezeti és működési rendjének normatív alapdokumentumává válik. E funkcióváltás indokolja, hogy a társasági szerződés ne csupán a szerződési autonómia, hanem a társasági jog intézményi sajátosságai felől is értelmezhető legyen. A tanulmány összehasonlító jogi kitekintéssel bemutatja a company constitution elmélet főbb eredményeit, majd elemzi a magyar bírói gyakorlatot abból a szempontból, hogy az miként jelöli ki a társasági autonómia korlátait. A szerző amellett érvel, hogy a bírói gyakorlatban megjelenő garanciális és intézményi szabályok mögött egy olyan dogmatikai kategória rajzolódik ki, amely a társasági autonómia intézményi feltételeit biztosító szervezeti szabályokat foglalja magában. A tanulmány célja nem e szabályok teljes körű meghatározása, hanem egy olyan értelmezési keret felvázolása, amely hozzájárulhat a Ptk. 3:4. §-ának következetesebb dogmatikai alkalmazásához.

Kulcsszavak: társasági szerződés, diszpozitivitás, társasági autonómia, normativitás, company constitution, társasági jog

1. Bevezetés

A társasági jogi norma címzettjei széles alanyi kört fognak át, a jogalkotónak olyan szabályozást kell alkotnia, mintha egy szimfonikus zenekarra írna egy művet, ahol minden hangszer és szólam számára megtalálja a megfelelő szerepet, és közben a megszólaltatott hangok nem fulladnak kakofóniába. A gazdasági életben is vannak domináns szereplők (szólisták), vannak kisebb gazdasági egységek (kísérő hangszerek, epizodisták), amelyek egy-egy kisebb volumenű vállalkozói tevékenységet folytatnak. A társasági szerződés ebben a kontextusban mást jelent egy tőzsdei társaság, mást egy kis- és közepes vállalkozás számára. A társasági szerződés lehet a működés fundamentuma (alapszabály például), de lehet csupán egy formális jogi keret is. Közös azonban az, hogy minden gazdasági társaság működésének alapdokumentuma.

A tanulmány a társasági jogi normatan korábban publikált koncepciójára épít.² A diskurzust egyetlen ponton bővíti tovább – vitaindítónak szánva –: a normatani megállapításoknál, társasági jogi diszpozitivitás határainál.³ A Ptk. 3:4. §-a a nevesített jogviszonyok között lehetővé teszi, hogy a tagok a társaság szervezetének és működésének szabályozása során a Ptk. 3:4. § (3) bek. szerinti korlátokkal eltérjenek a Ptk. szabályaitól. A tanulmány megállapításai elsősorban a szervezet és működés szabályozása kapcsán teszik vita tárgyává a Ptk. 3:4. § alkalmazását. A dogmatikai elemzést követően egy példán keresztül mutatja be a kérdés jelentőségét: lehet-e egy (zártkörűen vagy nyilvánosan) működő részvénytársaság közgyűlésének a határozatképességet úgy szabályozni, hogy a határozatképességhez a tagok több mint egyharmadának részvétele elégséges a közgyűlésen?

² Auer, 2019, 121–132.

³ A tanulmány a Ptk. 3:4. §-ával kapcsolatban csak a gazdasági társaságokra vonatkozóan tesz megállapításokat, valamint a diszpozitivitást a Ptk. 3:4. §-a keretében értelmezi.

2. A normatan és a társasági szerződés

A társasági jog fejlődésének egyik meghatározó tendenciája az elmúlt évtizedekben a magánautonómia erősödése volt. A kodifikációs folyamatok – különösen a Polgári Törvénykönyv jogi személyekre vonatkozó szabályainak kialakítása során – abból a felismerésből indultak ki, hogy a gazdasági társaságok működésének részletszabályait nem szükséges teljes egészében kógens normákkal meghatározni, mert a tagok a létesítő okiratban képesek saját együttműködésük szabályozására. A 2013. évi V. törvény ezt a szemléletet emelte általános szabályozási elvvé, amikor a jogi személyek szabályozásának kiindulópontjává -meghatározott körben – a diszpozitivitást tette.⁴

Ha a létesítő okirat a törvényi rendelkezésektől eltérő szabályokat állapíthat meg, e szabályok nyilvánvalóan túlmutatnak a szerződési autonómia hagyományos keretein. A társasági szerződés rendelkezései ugyanis nem csupán a szerződő felek kölcsönös jogait és kötelezettségeit, hanem a létrejövő jogi személy szervezetét, a döntéshozatal rendjét, a társasági szervek hatáskörét, valamint a tagsági jogok gyakorlásának feltételeit is meghatározzák. E rendelkezések címzettje ezért már nem kizárólag a szerződő felek, tagok, hanem maga a létrejött társaság, annak valamennyi szerve is. A Ptk. 3:4. §-a *expressis verbis* el is ismeri a nevesített jogviszonyok között, így általában el lehet térni a szervezet és működés kapcsán a Ptk.-tól, maga a korlátozás az, ami indokolást igényel.⁵

A diszpozitivitás a társasági szerződésben teremt eltérési lehetőséget,⁶ ezért érdemes behatóbban vizsgálni a társasági szerződés jellemzőit. A magyar társasági jogi irodalom következetesen hangsúlyozza, hogy a társasági szerződés nem azonosítható a polgári jog klasszikus szerződési modelljével. A társasági szerződés *sui generis*, organizációs és kooperációs megállapodás, amelynek elsődleges rendeltetése gazdasági társaság létrehozása, és amelynek tartalma csak a társasági jog intézményi sajátosságaira figyelemmel értelmezhető. A dogmatikai elemzések ugyanakkor jellemzően a hagyományos árucsereszerződésektől való elhatárolásra, különösen az alapítás időpontjára koncentrálnak, és kevesebb figyelmet szentelnek arra a körülményre, hogy a cégbejegyzést követően a társasági szerződés funkciója lényegesen átalakul. A társasági szerződés ugyanis a cégbejegyzést követően már nem egy, a tagoktól elkülönült jogalany létrehozására irányuló, egymás közötti viszonyaik szabályozására vonatkozó szerződés (természetesen az is), hanem a társaság (maga) autonóm működésének jogi, normatív kerete. Véleményem szerint ez a társasági szerződés *funkcióváltását jelenti* a jogerős cégbejegyzést követően. A szerződési elem természetesen nem szűnik meg, azonban háttérbe szorul a szervezeti funkció mögött. A társasági szerződés ettől kezdve nem valamely szolgáltatás teljesítésére irányuló kötelmi jogviszony alapja, hanem a

4 A kodifikáció fejlődéséről összefoglaló jelleggel és a szakirodalom összefoglalásával: Auer, 2016, 395–404.

5 Elsősorban a Ptk. 3:4. § (3) bek. szempontjai szerint, kiemelve a jogalkotó által kógensnek minősített normákat.

6 EBH2018. M. 22; Fővárosi Ítéltábla Gf. 40.520/2018/4.

társasági szervezet működésének elsődleges szabályozási dokumentuma, a gazdasági társaság egyfajta alkotmánya.

Véleményem szerint ez a funkcióváltás a diszpozitivitás dogmatikáját is új megvilágításba helyezi. Ha ugyanis a társasági szerződés egyik funkciója a társaság első normarendjének kialakítása, akkor a diszpozitivitás korlátai között a társulók, tagok és a társasági autonómia határait szükségképpen azok az intézményi sajátosságok is kijelölik, amelyek az adott társasági forma rendeltetésszerű működésének előfeltételei. Éppen ezért érdemes megvizsgálni, hogy a társasági szerződés milyen jellemzőkkel bír, valamint azt, hogy a jogalkotó hogyan biztosítja a társasági jogintézmények szabályozását: mely szempontok szerint lehet a diszpozitivitás keretei között, és mitől eltérni a társasági szerződésben.

3. A társasági szerződés funkciója: a szerződéstől a normatív alapokmányig

A társasági szerződés jogi természetének meghatározása a magyar társasági jog egyik klasszikus dogmatikai kérdése. A szakirodalom kiindulópontja nem az, hogy a társasági szerződés szerződés-e, hanem az, hogy miben különbözik a polgári jog általános szerződési modelljeitől.⁷ A hazai szakirodalom e kérdésre viszonylag egységes választ adott: a társasági szerződés sajátos, *sui generis* megállapodás, amely ugyan a felek konszenzusán alapul, azonban rendeltetése és joghatásai folytán nem illeszthető be maradéktalanul a kötelmi jog szerződési rendszerébe.⁸ A megközelítés dogmatikai helytállósága aligha vitatható. A társasági szerződés valóban számos olyan sajátossággal rendelkezik, amely megkülönbözteti a klasszikus kötelmi jogi szerződésektől. A kérdés feltehető ugyanakkor akként is, hogy a társasági szerződés jellemzői mennyiben írhatók le az alapján, hogy mennyiben tér el a kötelmi jogi szerződésektől.

3.1. A társasági szerződés konszenzusos jellemzői

A társasági szerződés vizsgálatánál a szakirodalom az alábbi jellemzőket azonosította, összehasonlítva elsősorban a kötelmi jogi szerződésekkel.

A konszenzusos jellemzők:⁹

a) A társasági szerződés *sui generis megállapodás*. Álláspontom szerint ez csak abban a relációban nyer értelmet, ha valamihez képest kell egy szerződést jellemezni. Abban a kontextusban értelemszerűen igaz, hogy a kötelmi jogi, jellemzően

⁷ Valamint a társasági szerződés tartalmi elemeit vizsgálta behatóan.

⁸ A szakirodalom egy sajátos csomópontját képezik azok az írások, amelyek a szerződés-mintával történő cégalapítás kérdéseit vizsgálták.

⁹ Az összegzés az alábbiak alapján készült: Papp, 2011, 54–55; Kisfaludi, 2007; Miskolczi Bodnár, 2001, 27–37; Novotni, 1989, 243–251; Novotni, 1983, 688–198; Novotni, 1989, 65–73; Novotni, 1985, 328–332; Novotni, 1983, 1–9; Papp, 2018, 723–731; Sárközy, 2001.

árucsere-szerződésekhez képest a társasági szerződés *sui generis* megállapodás. A társasági szerződésre vonatkozóan azonban ez a jellemző önmagában nem mond semmit.

b) A társasági szerződés *jogalanyt keletkeztet* (organizációs megállapodás). Az organizációs jelleg természetesen alapjellemzője a társasági szerződésnek. Ugyanakkor ez legalább annyira kötődik az állami elismerés elvéhez, annak általános és egyedi szintjéhez is. Ez az egyik legjellemzőbb tulajdonsága a társasági szerződésnek, és szerintem a szerződés cégbejegyzést követő jellemzőinek egyik kiindulópontja, de nem magyarázata.

c) A társasági szerződés *kooperációs*, gazdaságsszervező funkcióval bír. Ez a jellemző is az árucsere-szerződésektől eltérő jellegként kerül azonosításra. A gazdaságsszervező jellemző több szinten is értelmezhető: a piacgazdaságban betöltött szerepként, illetve a társaság belső szervezeti működéséeként. A kooperációs jelleg továbbgondolásával el lehetne jutni a társasági szerződés valódi funkciójához.

d) A *tagok azonos érdekállásúak*. Ez az állítás az alapítás pillanatában kétségtelenül igaz. A későbbiekben azonban ez temporálisan függő tényező lehet többek között a társasági részesedés arányától, a vállalt kötelezettségek mértékétől, a tagi aktivitástól. Így ez az állítás az alapítás időszakára igaz, a későbbiekre esetlegesen. Véleményem szerint az biztosan nem állítható, hogy a tagok a társasági szerződés fennállása alatt folyamatosan azonos érdekállásúak lennének.

e) A társasági szerződés *tartós jogviszonyt* hoz létre. Hasonlóan a c) ponthoz, ez is esetfüggő. Az átlagos cégélettartam gazdasági szektoronként változó (pl. start-up), és számos gazdasági társaság számára a tartós működés egy alapvető jellemző, de ugyanilyen jellemző lehet egy projektársaságra az is, hogy rövidebb időtartamban működik.

f) *Többalanyú és mellérendelt felek*. A felek mellérendeltsége véleményem szerint nem értelmezhető a társaság működése kapcsán. A felek jogviszonya jelentékeny mértékben függ a társasági részesedés mértékétől, így a mellérendeltség szerintem az alapítást követő pillanattól kezdve nem értelmezhető általánosan. A társaság szintén belép ebbe a jogviszonykörbe, a gazdasági társaság maga is önálló jogalany lesz, amely nem lesz a tagokkal sem mellérendelt.

g) A társasági szerződés *írásbeli megállapodás*. Az okirati forma egy markáns jellemző, feltétele a cégbejegyzésnek, de ez véleményem szerint nem mutat túl az általános bizonyíthatóság, nyomon követhetőség és rekonstruálhatóság jellemzőin, amelyek általában is nagyobb volumenű tranzakciók velejárója.

h) A bírói gyakorlat kiemeli a társasági szerződés *legitimációs* jellegét.¹⁰ A diszpozitivitás a bírói gyakorlat szerint csak a társasági szerződésre vonatkozik, így a bírói gyakorlat szabályozási forrásként is értelmezi a társasági szerződést.

A fenti szempontok véleményem szerint a társaság alapításának időszakára vonatkoztathatók elsősorban, de általában a társasági szerződésnek a társaság működése során előtérbe kerülő szerepét kevésbé határozzák meg.

10 EBH2018. M. 22; Fővárosi Ítéltábla Gf. 40.520/2018/4.

3.2. A társasági szerződés funkcióváltása és annak hatása a jogi szabályozásra

A társasági szerződés fenti sajátosságai – álláspontom szerint – még nem adják meg a választ arra a kérdésre, hogy milyen jellemzőkkel bír a társasági szerződés a cégbejegyzést követően. E ponton véleményem szerint a klasszikus szerződési paradigma magyarázó ereje jelentősen csökken. A szerződési dogmatika a szerződést alapvetően olyan kötelmi jogviszonyként értelmezi, amelynek elsődleges funkciója a felek közötti kölcsönös jogok és kötelezettségek meghatározása, ezzel szemben a társasági szerződés a gazdasági társaság létrejöttét követően már nem elsősorban e feladatot látja el. Szabályozza a társasági szervek létét és hatáskörét, meghatározza a döntéshozatal rendjét, rögzíti a tagsági jogok gyakorlásának feltételeit, valamint kijelöli azokat az eljárási kereteket, amelyek között a társaság működése megvalósul. A dokumentum funkcionális középpontja ezért a szerződő felek kölcsönös kötelezettségeiről fokozatosan a szervezet működésének szabályozására helyeződik át, így a társasági szerződés a működés normatív funkcióját látja el. A társasági szerződés létrejöttét tekintve a társasági szerződés kétségtelenül szerződés: konszenzuson alapuló, többoldalú jogügylet, amely a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozatával jön létre. A cégbejegyzést követően azonban elsődleges funkciója már nem a konszenzus fenntartása, hanem a jogi személy működésének szabályozása. A társasági szerződés ekkor válik a társaság szervezeti rendjének alapidokumentumává.

A funkcióváltás dogmatikai jelentősége álláspontom szerint meghatározó. A normativitás lényege abban ragadható meg, hogy a társasági szerződés a létrejött jogi személy működésének szervezeti keretét határozza meg. A társasági szerződés szabályai nem egyszerűen a tagok egymás közötti viszonyában fejtik ki hatásukat, hanem a társasági szervek működésére, a határozathozatalra, a képviselőre, közvetett módon pedig a társasággal kapcsolatba kerülő harmadik személyekre is kihatnak.

A nemzetközi társasági jogi irodalom a társasági szerződés fenti jellemzőit több irányból közelítette meg. Az *incomplete contract* elmélet abból indul ki, hogy a társasági szerződés szükségképpen hiányos szerződés, mivel a társaság teljes életciklusa alatt felmerülő valamennyi jövőbeni helyzet előzetesen nem szabályozható.¹¹ A *relational contract* elmélet ezzel összhangban arra mutat rá, hogy a tartós szervezeti együttműködés sikerét nem kizárólag a szerződés szövege, hanem hosszú távon a felek közötti intézményes kapcsolat biztosítja.¹² Bár e megközelítések jelentősen árnyalják a szerződési paradigma hagyományos képét, továbbra is abból indulnak ki, hogy a társasági szerződés elsődlegesen szerződés, és nem a társasági szerződés jogi jellemzőiben, hanem a társaságon belüli egyes szereplők viszonyrendszerében lehet jelentősége.¹³

11 Kraakman, Armour, Davies, Enriques, Hansmann, Hertig és Hopt, 2017, 1–28. Az *incomplete contract* szemlélet a mű funkcionális kiindulópontjai között jelenik meg.

12 A téma alapcikke: Macneil, 1973–1974, 696–816. A *relational contract* elmélet több esetben a vezető tisztségviselők megállapodásaival kapcsolatban merültek fel, lásd Diathesopoulos, 2010. A magyar szakirodalomban Kiss György munkái építettek ezen elméletre és fejlesztették tovább. Kiss, 2020.

13 Ennek oka a szerződéses elmélet mint kiindulópont uralkodó magyarázata.

A jelen tanulmány ezzel szemben azt az álláspontot képviseli, hogy a társasági szerződés cégbejegyzést követő működése dogmatikailag pontosabban írható le normatív alapokmányként. A normatív jelleg arra utal, hogy a társasági szerződés a gazdasági társaság autonóm szervezeti rendjének elsődleges szabályozási keretét alkotja, amelynek rendelkezései a társaság működésének valamennyi meghatározó szereplőjére – a tagokra, a vezető tisztségviselőkre, a társasági szervekre és közvetve a társaság egészére – kötelezően irányadók.

4. A *corporate constitutionalism* elmélet mint összehasonlító dogmatikai nézet

A társasági szerződés szervezeti funkciójának hangsúlyozása nem tekinthető kizárólag a kontinentális társasági jog sajátosságának. Az angolszász társasági jogi irodalomban az elmúlt két évtizedben egyre markánsabban jelent meg az a szemlélet, amely a társaság létesítő okiratát nem egyszerű szerződésként, hanem a társaság működésének alkotmányos keretként (*company constitution*, *corporate constitution*) értelmezi.¹⁴ E megközelítés jelentősége nem abban áll, hogy a társaság alapdokumentumát közjogi alkotmánnyal kívánna azonosítani, hanem abban, hogy rámutat: a társaság létrejöttét követően a létesítő okirat elsődleges funkciója már nem a szerződő felek kötelmi jogviszonyának rendezése, hanem a társasági szervezet működésének strukturálása és fenntartása.¹⁵ Az angolszász jogban ez a nézet nem tekinthető dominánsnak (és elhanyagolhatónak sem), és valójában a társaságok szerződéses elméletét, a neoklasszikus közgazdaságtani magyarázatát¹⁶ egy politikai-filozófiai alapokon álló alapokmányi (alkotmányi) érveléssel váltja fel. Ebben a koncepcióban a társasági szerződés (*articles of association*) nem egyszerűen kölcsönös kötelezettségeket rögzít, hanem meghatározza a társasági szervek működését, a döntéshozatal rendjét, a részvényesi jogok gyakorlásának szabályait és a vállalat belső szervezeti struktúráját. A dokumentum kötelező ereje így nem kizárólag a szerződési konszenzusból, hanem a társasági szervezet működésében betöltött intézményi szerepéből is fakad.¹⁷ Bár a

14 Míg a *company constitution* irodalma elsősorban a létesítő okirat sajátos jogi természetének magyarázatára törekszik, addig a jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy a társasági szerződés normatív funkciója milyen következményekkel jár a társasági jog diszpozitív szabályozásának dogmatikai értelmezésére. A *company constitution* elmélet meghatározó szerzője Stephen Bottomley. A *company constitution* értelmezés értékeléséhez lásd: Yang, 2025, 81–106.

15 A *company constitution* fogalmának fejlődéséről lásd elsősorban: Bottomley, 2007, 1–27.

16 Bottomley mutat rá ennek időbeli következtetlenségére is: szinte tyúk-tojás probléma, hogy melyik volt előbb: a szerződéses elmélet és utána a neoklasszikus közgazdaságtani magyarázat, vagy fordítva.

17 Az angol jogban egyébként a *constitution* megjelenik a *Companies Act 2006* rendelkezései között is, mint a társasági szerződés és a kapcsolódó alapító dokumentumok összessége, amelyek a társaság és tagjai közötti jogviszony meghatározó keretét alkotják. *Companies Act 2006* s. 17, vö. Davies és Worthington, 2021, 179–212.

szabályozás történetileg a társasági szerződés szerződéses természetéből indult ki, a modern angol társasági jog a szervezeti funkciót is előtérbe állítja.

A fenti gondolat egyik legkövetkezetesebb kidolgozását Stephen Bottomley munkássága adja.¹⁸ *The Constitutional Corporation* című monográfiájában amellel érvel, hogy a társaság hagyományos szerződéses modellje már nem képes megfelelően megragadni a modern vállalat szervezeti sajátosságait. A társaság olyan autonóm intézmény, amelynek működése állandó szervezeti szabályokat, hatásköri rendet és döntéshozatali mechanizmusokat feltételez; ezek összessége indokolja a constitutional corporation fogalmának alkalmazását.¹⁹ Bottomley szerint a vállalat alkotmányának központi funkciója nem a tagok kölcsönös kötelezettségeinek meghatározása, hanem a vállalati hatalom gyakorlása kereteinek kijelölése.²⁰ A társasági alkotmány ezért elsősorban szervezeti dokumentum, amely a társaság különböző szereplői – részvényesek, igazgatók, egyéb érintettek – közötti intézményi viszonyokat rendezi.²¹ *A constitutionalist theory of corporate regulation* lényege, hogy a társasági jog nem kizárólag a piaci szereplők közötti magánjogi kapcsolatok rendezését szolgálja, hanem egy olyan intézményi rendet alakít ki, amelyben a társasági döntések legitimitása (*corporate decisions and deliberation*), a hatáskörök megosztása és a döntések vitathatósága (*contesting corporate decisions*), illetve az elszámoltathatóság (*accountability*) szabályai egyaránt jelentőséggel bírnak.²²

Bottomley e gondolatot későbbi tanulmányában továbbfejleszti, amikor a vállalat alkotmányosságát már nem pusztán a létesítő okirat jogi természetével, hanem a vállalati szabályozás egészével összefüggésben vizsgálja.²³ A társasági alkotmány fogalma ebből következően nem egyszerű dogmatikai kategória, hanem a társasági jog egészének értelmezési keretévé válik. A fókusza elsősorban a társasági szerződésen belüli viszonyok, kevésbé a jogi szabályozás által meghatározott keret.

A társasági jogi irodalomban hasonló következtetésre jut, eltérő terminológia alkalmazása mellett, Kraakman és szerzőtársai. A társasági jog elsődleges rendeltetését abban látják, hogy olyan szervezeti formát biztosítson, amely lehetővé teszi a kollektív gazdasági tevékenység tartós és hatékony működését.²⁴ A társasági jog alapvető feladata szerintük nem a szerződési szabadság kiterjesztése, hanem azoknak a jogi intézményeknek a biztosítása, amelyek nélkül a vállalati szervezet nem lenne működőképes. E megközelítés ugyan nem használja a *company constitution* fogalmát, azonban funkcionális szempontból hasonló felismerésre épül: a társaság létesítő dokumentuma elsősorban szervezeti rendet hoz létre.

A közelmúlt angol irodalmában Watson rámutat arra, hogy a társaság szerződéses modellje és a társaság önálló entitásként történő felfogása nem egymást kizáró elméletek, hanem a társasági jog eltérő funkcióit ragadják meg.²⁵ A szerződéses megköze-

18 Bottomley munkái kifejezetten hiteles és meggyőző gondolatokat tartalmaznak, a társasági jog mellett jogfilozófiai és politikatörténeti háttérből vezeti le megállapításait.

19 Bottomley, 2007, 19–53.

20 Ezért is elsősorban egy corporate governance szempontú munka.

21 Bottomley, 2007, 53–77.

22 Bottomley, 2007, 53–77.

23 Bottomley, 1999, 243–273.

24 Kraakman, Armour, Davies, Enriques, Hansmann, Hertig és Hopt, 2017, 1–27.

25 Watson, 2023, 7–23.

lítés megfelelően magyarázza a társaság létrejöttét, ugyanakkor kevésbé alkalmas a működő társaság intézményi sajátosságainak leírására. A társaság mint önálló jogi entitás felfogása ezzel szemben éppen a szervezeti működés sajátosságaira helyezi a hangsúlyt. Watson elemzése ezzel közvetve megerősíti azt a felismerést, hogy a létesítő okirat funkciója a társaság létrejöttét követően lényegesen átalakul. Így látható, hogy nem egymást kizáró elméleti keretek, hanem különböző szempontok szerint adnak magyarázatot a társasági szerződés lényegi jellemzőire.

A magyar társasági jog számára e megközelítések elsősorban módszertani tanulsággal szolgálnak. A *company constitution* elmélete nem ültethető át mechanikusan a magyar jogba, hiszen eltérő történeti fejlődésű és dogmatikai felépítésű jogrendszerekről van szó, és nem tekinthető uralkodó nézetnek sem. A társasági szerződés normativitása ezért a magyar jogban nem önálló jogforrási minőséget jelent, hanem a jogalkotó által kijelölt autonóm szabályozási tér kitöltésének lehetőségét: részben azokon a területeken, ahol a jogalkotó eltérési lehetőséget biztosít a felek számára, egészen azokon a területeken, ahol a jogalkotó nem ad iránymutatást, nincs normatív háttér.²⁶ Bottomley megosztja a szabályozási szerepeket az állam és a társaság, valamint a társaságon belüli szerepekre, és utóbbira helyezi a hangsúlyt.

A tanulmány azonban a vizsgálat tárgyává a jogszabály és a társasági szerződés közötti viszonyt helyezi. Ami a fenti összehasonlító jogi szempontból lényeges eredmény: a társasági szerződés alapokmányi, alkotmányi jellege mint a szervezeti szabályozás fundamentuma, amely alkalmas a társaságon belüli érdekek kiegyenlítésére a szabályozáson keresztül. A társasági szerződésnek ez az eltérő funkciója így szervezeti szempontból nemzetközi jelenség.

5. A gazdasági társaságok általános szabályozási forrásai

A funkcionális megközelítés egyúttal magyarázatot ad arra is, hogy a társasági jogban miért nem elegendő a szerződési autonómiából levezetni a diszpozitivitás határait. Ha a társasági szerződés a jogi személy szervezeti rendjének alapidokumentuma, akkor a jogalkotó nem hagyhatja teljes egészében a tagok autonómiájára annak meghatározását, hogy mely szervezeti elemek tekinthetők elengedhetetlenek. A társasági autonómia terjedelmét ezért szükségképpen meghatározzák azok a szervezeti és működési szabályok, amelyek nélkül az adott társasági forma elveszítené intézményi identitását. A diszpozitivitás dogmatikai korlátai így nem pusztán a magánautonómia korlátaiként, hanem a társasági szervezet konstitutív feltételeiként értelmezhetők.

Ha a jogalkotó ugyanis nem e felismerés mentén alakítja ki a szabályozás kereteit, akkor olyan szabályok is a tagi autonómiába kerülnek, amelyek nem indokoltak. A jogalkotó ilyen szemlélete akár azt is lehetővé teszi, hogy a tagok kisserződjenek a társasági jog intézményei alól. Ez a szemléletbeli kérdés tehát visszahat majd arra,

²⁶ Utóbbi esetében természetesen a társasági jogi alapelvek és a polgári jogi alapelvek szolgálnak általános keretként.

hogy a társaságok valóban úgy működnek-e, ahogy a jogalkotó azt eredetileg koncipiálta, megtalálhatók-e az adott gazdasági társaságban azok a jogintézmények és olyan tartalommal, amely a gazdasági társaságokkal szemben támasztott jogpolitikai követelményeknek megfelel.

Ahhoz, hogy a társasági szerződés betöltse azt a szerepet, amely a tagok közötti koordináció, a társaság működtetése, a szervezeti és működési rend alapja, véleményem szerint világos és egyértelmű elhatárolás szükséges a társasági jogi intézmények szabályozása és a felek társasági szerződést érintő tartalomszabadsága között. Talán elsőre túlzónak tűnő állítás, hogy egy gazdasági társaság jogalkotás nélkül is működőképes lehet. Véleményem szerint az alapítók, vagy később a társaság ügyvezetése és legfőbb szerve meg tudja határozni azt a normakeretet, eljárásrendet (akár informális is), amely a gazdasági társaság működtetéséhez szükséges.

A szabályozást e tekintetben négy részre oszthatjuk: 1. jogszabály, 2. társasági szerződés, 3. egyéb szerződések és jognyilatkozatok (pl. szindikátusi szerződés vagy egy szmsz), 4. jogilag nem szabályozható területek. Az utolsó elem azért fontos, mert lehetnek olyan társasági jogi jogviszonyok, amelyeket sem a jogalkotó, sem a felek nem látnak, nem szabályoznak előre, ennyiben maga a jogviszony lesz *incomplete*. Előfordulhat az is, hogy a felek tudatosan nem szabályoznak egyes kérdéseket (pl. utódlás az ügyvezetésben). A tanulmány szempontjából a legfontosabb határvonal az 1. és a 2. között található: milyen koncepciót követ a jogalkotó a jogszabály és a társasági szerződés közötti szabályozási kérdésekben. Itt a magyar jogszabályok is számos példát nyújtanak: a felügyelőbizottság működtetése például a társaság autonómiájába tartozó kérdés, a testületi ügyvezetés felelősségi kérdései a Ptk.-ban *expressis verbis* nem szabályozottak, a felelősségtani általános szabályokból következtethetünk egyfajta megoldásra. Az ügyvezetés és menedzsment elhatárolása is olyan kérdés, amely a tagi autonómia, társasági autonómia körébe tartozik. Megfigyelhető az is, hogy ezen szabályozási tárgyak közül a jogalkotó milyen irányba módosította a Ptk.-t. Ilyen kérdés véleményem szerint az egyes részvényfajták²⁷ arányát előíró korábbi szabályozás, a megismételt közgyűlés, legfőbb szervi ülés szabályozása, az egy tag – egy üzletrész elv módosítása. Nem állítom, hogy mindegyik szabályozási tárgykör a társasági jog lényegét, a gazdasági társaságok immanens elemeit érintő kérdés. Azt azonban igen, hogy a jogalkotónak világos határt kell húznia, hogy mely szabályozási tárgykör tartozik a tagok autonómiájába, és mely az, amelytől az eltérés kizárt.

A korábbi tanulmányunkban már bemutatott szabályozási rendben az imperatív szabályok (amelyek feltétlen érvényesülést kívánnak), az alternatív szabályok (a törvény kidolgozza a modelleket, a tagok ezek közül választhatnak), az egyes *opt in* vagy

27 Veress Emőd eltérő megközelítést javasol a diszpozitivitás kapcsán, és levezetésének alapja a dolgozói részvény fogalma. A tanulmány kereteit meghaladja a kérdés árnyalt kibontása, de az mindenképp megfontolandó, hogy a Ptk. 6:95. § Veress Emőd által virtuális semmisségnek titulált jogkövetkezmény mennyiben építhető be a társasági jogi rendszerbe. Elsősorban tekintettel arra, hogy a Ptk. 6:95. § azon fordulatának gyakorlata csekély és ekkénti értelmezése sem uralkodó álláspont, azaz a semmisség megállapítása szerintem nem nyugszik sem biztosabb dogmatikai alapon, sem előnyösebb feltételeken, mint a Ptk. III. könyvének szempontrendszer. Vö. Veress 2025, 187–198.

opt out szabályozási technika („amennyiben a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik”, vagy „amennyiben a társasági szerződés lehetővé teszi” fordulatok) alkalmazása árnyaltabbá teszi a társasági jogi szabályozást, és a felek számára az eltérés lehetősége egyértelmű keretben működik. A társasági szerződésben kidolgozandó szabályozási területek csak egy ilyen egyértelmű keretben működhetnek. A szervezeti és működési szabályoknál véleményem szerint vannak olyan *paradigmaszabályok*, amely kategória azt jelenti, hogy a társaság alapvető működési szabályai intézményi kritériumok, amelyek a társasági működés alapjait és jogi garanciáját jelentik.

A jelenlegi szabályozási környezetben az egyik kruciális pont a szervezeti és működési szabályok, amelyek a Ptk. 3:4. § (3) keretei között, leginkább a kógcenciával körülhatárolt területen működnek. A szervezeti és működési szabályoknál véleményem szerint vannak olyan *paradigmaszabályok*, amelyek a társasági működés olyan elemeit jelentik, amelyeknél a tagok eltérési lehetősége fel sem merülhet (pl. a definíciók, általános jogintézményi jellemzők, mint a határozatképesség). Nem azért, mert ez nem tartozhatna oda, hanem azért, mert jelentőségük túlmutat a tagi autonómián. A határozatképességi szabály példának okáért a döntések erősebb legitimációját, a tagi akaratartikuláció kifejeződését, a kisebbségi szabályok érvényesítését jelenti. Egy túlon túl alacsony határozatképességi szabály lehet, hogy szervezési szempontból kényelmesebb, ugyanakkor a társasági döntéshozatal megalapozottságát, legitimációját csökkenti.

A *paradigmaszabályok* a fentiek szerint nem korlátozhatóak csak imperatív szabállyá, hanem végeredményben a diszpozitivitási eltérési lehetőségig bármely megfogalmazás elképzelhető (*opt in*, *opt out*, alternatív szabály). Másként megfogalmazva, nem a normatani jellemző adja a paradigma jellegét, hanem a szabály tárgya.

6. A diszpozitivitás dogmatikája és a társasági jog szabályozási hiányosságai

A Polgári Törvénykönyv 3:4. § megalkotásával a társasági autonómiát tette a szabályozási rendszer kiindulópontjává. A szabályozási modell kétségtelen előnye, hogy jelentősen növeli a társasági szerződés alakításának szabadságát, és lehetővé teszi a gazdasági társaságok működésének rugalmasabb kialakítását. Ugyanakkor éppen az általános megfogalmazásból következik az a dogmatikai probléma, hogy a Ptk. nem ad pozitív mércét arra nézve, miként különíthetők el egymástól azok a szabályok, amelyek a társasági autonómia körébe tartoznak, illetve azok, amelyek az adott társasági forma intézményi sajátosságait biztosítják.

Véleményem szerint a társasági szerződés funkcióváltásának (f)elismerése a diszpozitivitás dogmatikájára is közvetlen hatást gyakorol. Ha a társasági szerződés normatív szerepe intézményi természetű, akkor a jogalkotó sem tekinthet el attól, hogy meghatározza azokat a szerkezeti elemeket, amelyek nélkül a társaság rendeltetésszerű működése nem biztosítható. A diszpozitivitás kérdése ezért nem egyszerűen a szerződési autonómia terjedelmének problémája, hanem annak eldöntése, hogy a

társasági szervezet mely elemei bízhatók a tagok autonómiájára, és melyek képezik az adott társasági forma intézményi minimumát.

Álláspontom szerint éppen ezen a ponton mutatkozik meg a jelenlegi szabályozás egyik legjelentősebb hiányossága. A Polgári Törvénykönyv a diszpozitivitás általános szabályát megfogalmazza, ugyanakkor nem ad dogmatikai támpontot arra nézve, hogy miként különíthetők el a társasági szervezet konstitutív elemei azoktól a szabályoktól, amelyek valóban a tagok szabad rendelkezésére bízhatók.

Korábbi írásainkban egyértelműen pozitívnak tekintettük a diszpozitivitási főszabályt, de a szervezeti és működési rendre vonatkozóan jeleztük azt is, hogy túlföntül tág utat nyit a tagi autonómiának. Álláspontom szerint a szabályozás valódi hiányossága nem a diszpozitivitás széles körében ragadható meg. A probléma sokkal inkább abban áll, hogy a törvény a diszpozitivitás korlátait kizárólag negatív oldalról határozza meg. A Ptk. megjelöli, hogy milyen érdekek nem sérülhetnek, azonban nem mondja meg, hogy mely rendelkezések alkotják azt az intézményi minimumot, amely nélkül a társasági szervezet rendeltetésszerű működése már nem biztosítható.

Sárközy Tamás ezt a problémát a Ptk. elfogadását követően is jelezte mint hiányosságot. Álláspontja szerint a Ptk. 3:4. § (3) bekezdését ki kellett volna egészíteni egy újabb ponttal: „d) ha az eltérés az adott jogi személy rendeltetésével, alapvető fogalmi ismérveivel ellentétes”. Sárközy Tamás szerint ez a megfogalmazás világossá tenné, hogy az eltérés lehetőségei a jogi személy szervezeti-működési viszonyaira csak akkor terjednek ki, ha ezek a szabályok is a jogi személy belső – tehát a tagok közötti, illetve a tagok és a jogi személy közötti – viszonyaira vonatkoznak, és közvetlenül és lényegesen nem érintik a külső viszonyokat, azaz harmadik személyek törvényes érdekeit.²⁸

Álláspontom szerint ez a problémát csak részben oldja meg, mivel az egyértelmű határvonal kijelölését a társasági jogi intézményi jellemzők és a társasági szerződés tartalom szabadsága között a bírói jogértelmezés dönti el. Ez nem pótolja azokat az intézményi jellemzőket, ami a jogalkotás kompetenciája. A jogalkalmazás ezért szükségképpen kénytelen kialakítani azokat az értelmezési szempontokat, amelyek e hiányzó normatív réteget pótolják. A következő fejezet ennek a bírói gyakorlatban megjelenő folyamatnak a vizsgálatára vállalkozik.

7. Intézményi megközelítés (paradigmaszabályok) a bírói gyakorlatban

Az intézményi jellemzőnél érdemes kitekinteni a bírói gyakorlatra, hogy a diszpozitivitási értelmezés kapcsán ez a kérdés megjelenik-e mint szempont. A diszpozitivitás bírói gyakorlata nem tekinthető kiterjedtnek, ami természetesen nem jelenti egyértelműen azt, hogy a valóságban ne lennének a Ptk.-tól eltérő társasági szerződések, de ez

²⁸ Sárközy, 2016, 7.

nem bizonyítható. Legfeljebb azt mutathatják, hogy jogvita még nem került a bíróság elé ezzel kapcsolatban.²⁹

A társaság tagjainak a társasági szerződésben széles körű felhatalmazást ad a Ptk. 3:4. §-a, így kétségtelenül módosíthatják a döntéshozatal rendjét, a vezető tisztségviselők megbízatásának szabályait vagy akár a társasági szervek egymáshoz való viszonyát. A kérdés azonban nem az, hogy ezek a szabályok módosíthatók-e, hanem az, hogy milyen dogmatikai mérce alapján dönthető el az eltérés megengedhetősége a szervezeti működés kapcsán. Erre a Ptk. 3:4. §-a önmagában, közvetlenül nem ad választ. A kutatás során megvizsgáltam a bírói gyakorlatot, vajon találhatók-e olyan döntések, amelyekben a bíróság egy *paradigmaszabályt* észlelt, és a diszpozitivitás érvényesülését nem is vizsgálta. Fontos hangsúlyozni, hogy az eleve nem túl kiterjedt gyakorlaton belül ezek a döntések elenyészőek, mégpedig azért, mert itt egy olyan kategóriát kell értelmeznie a bíróságnak, amely nem következik a Ptk. diszpozitivitást korlátozó rendelkezéseiből.

A BDT 2020. 4133. ügyben a tagok többsége egy taggyűlési határozattal kizárta az egyik tagot a nyereségből, ugyanis a határozat értelmében azok a tagok részesedtek a nyereségből, akik az árbevételhez is hozzájárultak. Az ügyben alperes tag nem részesült osztalékban. Az eljáró bíróságoknak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy az alperes taggyűlésének perrel támadott határozatai sértik-e a Ptk. 3:88. § (2) bekezdését és a 3:185. § (1) bekezdését, ugyanis a társasági szerződés a taggyűlést felhatalmazta a nyereség vagyoni hozzájárulás arányától eltérő felosztására úgy, hogy az osztalékból egyik tag sincs kizárva, és a társasági szerződést a perbeli taggyűlési határozatok nem módosították, de a felperest kizárják az adott évben a saját tőkéből felosztani rendelt osztalékból.³⁰ A bíróság megállapította, hogy a létesítő okiratnál a tagok magánautonómiájának is határt szab, hogy szerződésükkel személyüktől független, szervezetében és vagyonában elkülönült jogalanyt hoznak létre, amely a gazdasági életben az adott társasági formára irányadó szabályok szerint vesz részt. A szabályozás diszpozitivitásának korlátait a fogalommeghatározást (definíció) tartalmazó, a szabályozott jogintézmény lényegét alkotó, továbbá attól el nem választható szabályok és a harmadik személyekre is kiterjedő rendelkezések jelentik.³¹ A bíróság elismerte azt, hogy a tagok eltérhetnek attól a szabálytól, amely alapján a korlátolt felelősségű társaság tagjait az osztalék a törzsbetétek arányában illeti meg; ugyanakkor semmis az olyan eltérés, amely valamely tagot a nyereségből kizárja.³² A korlátolt felelősségű társaság taggyűlése ezért nem hozhat valamely tagot a nyereségből teljesen kizáró társasági határozatot. A döntés dogmatikai jelentősége, hogy a bíróság ezzel valójában elismeri, hogy a társasági jog szabályozása intézményi minimálmumot feltételez, amely a társasági autonómia korlátját képezi. Ebben az ügyben nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a *societas leonina tilalma* mint kogens szabály is egyértelmű korlát volt. Így, habár az

29 Vö. a Corporate Constitution and Private Ordering c. konferencia beszámolóját és vitaindító írását a problémáról: <https://www.ecgi.global/events/corporate-constitution-and-private-ordering>.

30 BDT2020. 4133. [18]

31 BDT2020. 4133. [21]

32 Ptk. 3:88 § (2) bek., BDT2022. 4133. [21]

intézményi paradigma egyértelműen kimutatható az ügyben, a jogszabály közvetve ezt szabályozza.

A BDT2021. 4312. közzétett eseti döntés ugyan nem gazdasági társaság kapcsán született, de a szabály alkalmazandó a gazdasági társaságokra is. A tényállás szerint az alperes alapszabálya a Ptk.-tól eltérően szabályozta a határozatok hatályon kívül helyezése iránti eljárásnál irányadó határidőt. A bíróság megállapította, hogy közgyűlési határozat bíróság előtti megtámadásának szabályai – így a keresetindítási határidő – már nem a jogi személy magánautonómiája körébe tartozó olyan kérdés, melyről a tagok szabadon dönthetnek, e szabályok nem tartoznak a Ptk. 3:4. §-ának hatálya alá.³³ Valójában ebben az esetben a bíróság a Ptk. 3:4. §-ából kiindulva állapította meg, hogy a tagok magánautonómiáján kívüli jogintézmény a határozatok törvényességének vizsgálata. Ez jól mutatja azt a határhelyzetet, hogy a Ptk. 3:4. §-ában nevesített jogviszony éles határvonal.

A BH2017. 124. számú ügyben a Kúria megállapította, hogy nem köthető a zártkörűen működő részvénytársaság részvénytársaságba betekintés a jogi érdek igazolásához. A Kúria megállapítása szerint a részvénytársaság adataiba kívülálló részére betekintést biztosító törvényi rendelkezések célja a részvénytársaság tulajdonosi szerkezetének megismerhetőségének korlátok nélküli biztosítása. E szabályok a részvényeseken kívül állóknak nyújtanak garanciális jellegű jogot, amely az alapszabály által nem korlátozható, feltételhez nem köthető.³⁴ A Kúria itt *garanciális jellegű jognak* minősítette a jogintézményt, de az érvelésben szintén megjelent a Ptk. 3:4. §-ának hatálya, azaz a részvénytársaságba betekintés nem tekinthető a diszpozitivitás szempontjából nevesített jogviszonynak.

A Kúria a BH2022. 212. számú közzétett eseti döntésében a határozathozatal szabályait minősítette. A bíróság szerint a társaság működését alapvetően meghatározó határozat meghozatalának folyamatát, eljárásrendjét szabályozó, a Ptk.-ban, illetve a társasági szerződésben szereplő előírások biztosítják a határozathozatal tagok általi kiszámíthatóságát, átláthatóságát, lényegében a társaság jogszerű működését. Ezért ezek olyan lényeges garanciális szabályoknak minősülnek, amelyeknek a megsértése főszabályként a határozat hatályon kívül helyezését megalapozó súlyos jogsértésnek minősül. A garanciális szabályok próbájára ebben a perben nem került sor, mert a társaság a Ptk. szerint működött, de mégis kiolvasható a szabályozás egy olyan ismérve, amely a társaság olyan lényeges működési attribútuma, amelynek főszabályai a tagi autonómián kívül eső normák.

A BDT 2024. 4731. sz. ügyben a Fővárosi Ítéltábla azt vizsgálta, hogy a taggyűlés összehívása és megtartása közötti időtartam érdemben meddig csökkenthető. A bíróság megállapította, hogy a taggyűlési időköz 3 napra történő lerövidítését megengedő szabály abban az esetben alkalmazható, ha a társaság ennek figyelembevételével állapítja meg a tagok napirend kiegészítésére irányuló javaslattevési jogosultságát is. A taggyűlés 3 napos időközzel történő összehívása mellett a Ptk. 3:190. § (2) bekezdése szerint a taggyűlés megtartása előtt 3 napban meghatározott javaslattevési lehetőség

33 BDT2021. 4312. [12]

34 BH2017. 124. [13]

értelemszerűen nem gyakorolható.³⁵ A bíróság itt megállapította még, hogy akár a 3 napos tagi javaslatlételi jog is csökkenthető, de a társasági szerződési szabályozás hiányában erről nem döntött, mivel a 3 napos időköz eleve kizárta a javaslatlételi jog gyakorlását. Álláspontom szerint a tagi napirend-kiegészítési jog határidejének csökkentése kérdéseket vethet fel a tagsági jogok érvényesíthetősége szempontjából, így az is megállapítható lenne, hogy a 3 napos tagi jog érdemben nem csökkenthető, ezért a taggyűlés összehívásának ideje csak ehhez mérten határozható meg.

A probléma lényege pont az ilyen ügyekben ragadható meg. A bíróság számára a Ptk. 3:4. §-ának értelmezéséből kell megválaszolnia azt, hogy kógens szabályozás hiányában vannak-e olyan intézményi, jellegadó paradigmatörvények, amelyek eleve a tagi autonómián kívül esnek. A fentiekben idézett döntések tekinthetők leginkább ilyennek. De látható az is, hogy ezek a döntések is óvatosan fogalmaznak a kérdést illetően. Ez a jogalkalmazási gyakorlat dogmatikailag indokolt, ugyanakkor rámutat a szabályozás egyik lényeges hiányára. A bíróság ugyanis minden egyes ügyben kénytelen eldönteni, hogy az adott rendelkezés a társasági autonómia körébe tartozik-e, vagy már az intézményi működés olyan elemét érinti, amelytől eltérni nem lehet. Ez azonban nem klasszikus jogértelmezési feladat, hanem részben normaképző tevékenység. A bíróság ilyenkor nem pusztán alkalmazza a törvényt, hanem meghatározza annak a társasági jogi struktúrájának a határait, amelyet a jogalkotó csak részben rajzolt meg. A szabályozási hiány különösen szembetűnő a társasági szervek működését meghatározó eljárási normák esetében. A közgyűlés összehívása, a határozatképesség feltételei, a szavazási rend vagy a tagi jogok gyakorlásának biztosítása talán technikai szabályoknak tűnhetnek. Valójában azonban e rendelkezések biztosítják a társasági autonómia gyakorlásának intézményi feltételeit.

Álláspontom szerint a jelenlegi szabályozás e normacsoportot nem határozza meg kellő egyértelműséggel. A társasági jog anyagi szabályozása ezért nem elsősorban azért tekinthető hiányosnak, mert túl széles körben engedi az eltérést, hanem azért, mert nem jelöli ki világosan a szervezeti autonómia intézményi határait. A bírói gyakorlat által kialakított garanciális szabályok, az intézmény lényegét érintő rendelkezések vagy a jogkiüresítés tilalmára épülő döntések valójában e hiányzó szabályozási réteget pótolják. A bíróságok ugyanis nem egyszerűen a törvény szövegét konkretizálják, hanem olyan értelmezési kategóriákat alkalmaznak, amelyek a törvényben kifejezetten nem szerepelnek.

A bemutatott ítélkezési gyakorlat alapján megállapítható, hogy a bíróságok következetesen különbséget tesznek a társasági autonómia tartalmát meghatározó szabályok és azok között a rendelkezések között, amelyek magának a társasági autonómiának a működési feltételeit biztosítják. Az érvelés természetesen a Ptk. 3:4. §-ára koncentrálódik, de olyan értelmezési kategóriák jelentek meg, amelyek a Ptk. 3:4. §-ában kifejezetten nem szerepelnek. Véleményem szerint e döntések és érvek jelentősége túlmutat az egyedi jogvitákon: arra utalnak, hogy a társasági jog anyagi szabályozása bizonyos pontokon hiányos, és a jogalkalmazás kénytelen olyan normatív szempontokat kialakítani, amelyeknek elsődlegesen a jogalkotás szintjén kellene megjelenniük.

35 BDT2024. 4731.

Hangsúlyozom, hogy e jogfejlesztő gyakorlat nem tekinthető a bírói jogalkotás kritikájának. Ellenkezőleg: a bíróságok olyan szabályozási hiányt kénytelenek áthidalni, amely a társasági jog diszpozitív modelljének természetes következménye.

8. Gyakorlati példa: a határozatképesség mint a társasági autonómia szervezeti korlátja

A társasági jog szabályozási rendszerének egyik legérzékenyebb kérdése a legfőbb szerv határozatképességének meghatározása. Első megközelítésben a határozatképességi szabályok a társaság belső működésének technikai rendelkezéseinek tűnhetnek, amelyek kialakítását indokolt a társasági szerződésre bízni. A határozatképesség azonban nem pusztán eljárásjogi kategória. A közgyűlés működőképességét, ezen keresztül pedig a társaság döntéshozatali mechanizmusának legitimitását biztosítja. A határozatképességre vonatkozó rendelkezések ezért nem kizárólag a tagok egymás közötti viszonyát érintik, hanem meghatározzák azt is, hogy a társasági akarat milyen feltételek mellett tekinthető a jogi személy akaratának. Dogmatikailag a probléma nyilván összetettebb. A magasabb határozatképességi küszöb egyfelől erősítheti a részvényesi részvételt és növelheti a döntések legitimitációját, ugyanakkor lehetővé teheti azt is, hogy viszonylag kis tulajdoni hányaddal rendelkező részvényesek (blokkoló kisebbség) tartósan megakadályozzák a közgyűlés működését, ezáltal pedig magának a társasági autonómiának a gyakorlását tegyék lehetetlenné. A határozatképességi szabály így egyszerre szolgálhatja és korlátozhatja a társasági önrendelkezést: ami nem rontja le a problémafelvetést, inkább tovább exponálja a kérdés jelentőségét.

8.1. A közgyűlés határozatképessége

A határozatképesség hatályos szabályai szerint a gazdasági társaság legfőbb szerve akkor határozatképes, ha azon a leadható szavazatok több mint felét képviselő szavazásra jogosult tag részt vesz.³⁶ A Ptk. szerint a határozatképességet minden határozathozatalnál vizsgálni kell, ha pedig egy tag vagy alapító valamely ügyben nem szavazhat, őt az adott határozat meghozatalánál a határozatképesség megállapítása során figyelmen kívül kell hagyni.³⁷ A Ptk. 3:19. § (2) bekezdése meghatározza azt, hogy ki nem szavazhat az adott határozat meghozatalakor. A BDT2019. 3980. sz. köz-zétett eseti döntés szerint a Ptk. 3:19. § (2) f) pontja, amely szerint az, aki személyesen érdekelt a döntésben, diszpozitív szabály, azaz a társasági szerződés lehetővé teheti, hogy a személyesen érdekelt tag is szavazhasson.³⁸ A határozatokat a tagok a határozatképesség megállapításánál figyelembe vett szavazatok többségével hozzák meg,

³⁶ Ptk. 3:18. § (1) bek.

³⁷ Ptk. 3:18. § (1)-(2) bek.

³⁸ BDT2019. 3980. sz. ügyben a tag a saját maga ügyvezetővé választása és a tisztség határozatlan időre történő meghosszabbítása volt a szavazás tárgya. Hasonló eset: BDT2024. 4782, amely a Ptk. 3:19. § (2) alapján a kizárást is elképzelhetőnek tartja.

klauzikálisan kógens szabály érvényesül a szótöbbség legalacsonyabb mértékét illetően az egyszerű szótöbbség és az egyhangúság tekintetében.³⁹ Az általános rendelkezések és a gazdasági társaságok közös szabályai további kógens szabályt a határozatképességre nem tartalmaznak. A közkereseti és a betéti társaság esetében a határozathozatal szótöbbséggel történik, kógens előírás, hogy a tagok gyűlése a leadható összes szavazatszámhoz viszonyított szótöbbséggel hozza meg a határozatát. Azaz kkt. és bt. esetében a határozatképesség is ehhez a mértékhez igazodik. A kft. és az rt. esetében nincs további általános szabályozás.

Ha a fentieket értelmezzük, akkor vegyünk egy fiktív(nek látszó) példát: egy (akár zártkörű, akár nyilvánosan működő) részvénytársaság közgyűlésén a határozatképességre érvényesen előírható-e az, hogy a közgyűlés határozatképes, ha a szavazásra jogosító részvények által megtestesített szavazatok több mint egyharmadát képviselő részvényes jelen van? A válasz: igen. Speciális előírás hiányában az általános szabályok szerinti leadható szavazatok több mint fele szükséges a határozatképességhez. El lehet-e térni ettől a normától? A Ptk. 3:4. § (2) bekezdése szerint ez a szabály a szervezet és működés szabályozása körébe esik. A további szempontok szerint: kógens korlát nincs, az eltérés nem sérti nyilvánvalóan a hitelezők, munkavállalók jogait. A kisebbség jogait szintén nem sérti, hiszen éppen csökkenti a határozatképességi küszöböt a tervezett szabály. Az eltérés pedig nem akadályozza a törvényes működés feletti felügyelet akadályozását. A válasz ezért álláspontom szerint az, hogy a Ptk. alapján a közgyűlés határozatképessége meghatározható a tervezett módon (legalább 1/3-os szavazásra jogosult részvétele). A szakirodalomban Veress Emőd és Sárközy Tamás a társasági kisebbségi jogok védelme érdekében nem engednek eltérést ettől a szabálytól, de az érvelésükben nem fejtik ki, hogy pontosan miben látják a kisebbség jogainak nyilvánvaló sérelmét.⁴⁰

A kérdés az, hogy intézményi oldalról, a paradigmaalkotó szabályoktól el lehet-e egyáltalán jutni erre az eredményre. A határozatképesség szabályozása közvetlenül érinti a részvényesi demokráciát, a döntéshozatal legitimitását, a kisebbségvédelmet és valójában a szervezeti autonómia határait is. Véleményem szerint a jogi végeredmény a társaság intézményi oldaláról nem igazolható. A közgyűlési határozatképességnek legalább a törvényi minimumot meg kell haladnia, ennek hiányában sérül a közgyűlési legitimitáció. Kétségtelenül bőséges érv szolgál arra, hogy miért hatékonyabb így döntést hozni, de ezek mind figyelmen kívül hagyják a tagok összességének, a legfőbb szervnek a szerepét a társasági jogban.

8.2. A határozatképtelenség orvoslása

Ha a kérdést tovább szeretnénk árnyalni, akkor érdemes a határozatképesség hiányának orvoslását vizsgáló egyik eszköz fejlődését is bevonni a vizsgálatba. A *megismertelt közgyűlés* szabályozásának fejlődése nem csupán érdekesség, hanem annak példája is, hogy a jogalkotó miként változtatta meg ugyanazon szervezeti szabály megítélését anélkül, hogy e változások mögött egységes dogmatikai, intézményi felfogás rajzolódna

³⁹ Ptk. 3:19. § (3) bek.

⁴⁰ Veress, 2020, 5. és Sárközy, 2016, 7. Habár Sárközy pont azt javasolja, hogy egészüljön ki a Ptk. 3:18. §-a azzal, hogy a határozatképesség alsó határa kógens szabály.

ki. Az 1988. évi VI. törvény még csupán annyit írt elő, hogy a határozatképtelen közgyűlést követően tizenöt napon belül újabb közgyűlést kell tartani.⁴¹ A szabályozás a társasági működés folyamatosságát kívánta biztosítani, ugyanakkor a társasági autonómia számára széles mozgásteret hagyott. Az 1997. évi CXLIV. törvény részvénytársaságokra vonatkozó szabályozása szintén nem tekintette a megismételt közgyűlés időpontját olyan kérdésnek, amely részletes törvényi kötöttséget igényelt, nem írt elő speciális határidőt.⁴² A szabályozási szemlélet a 2006. évi IV. törvény elfogadásával változott meg. A Gt. a megismételt közgyűlés időpontját már három és tizenöt nap közötti kógens határidőhöz kötötte,⁴³ majd egy 2009-ben hatályba lépett módosítás a nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében ezt a mozgásteret tovább szűkítette, amikor az eredeti és a megismételt közgyűlés időpontja között legalább 10 napot írt elő.⁴⁴ A jogalkotó ezzel implicit módon azt az álláspontot képviselte, hogy a megismételt közgyűlés időpontja már nem bízható teljes egészében a társasági szerződésre, mert az a részvényesi joggyakorlás garanciális feltételeit érinti. Hasonló megközelítést követett a Polgári Törvénykönyv eredeti szabályozása is. A Ptk. 3:275. §-a a megismételt közgyűlés összehívására vonatkozó határidőt ugyancsak kötelező jelleggel határozta meg, ami azt jelezte, hogy a jogalkotó e rendelkezést a társasági szervezet működése lényeges elemének tekintette.⁴⁵ A szabályozás iránya azonban 2022. január 1. után ismét megváltozott. A korábban kógens rendelkezés diszpozitívvá vált, így a társasági szerződés ismét lehetőséget kapott arra, hogy a megismételt közgyűlés időpontját a törvényi modelltől eltérően szabályozza.⁴⁶ Veress Emőd összehasonlító jogi kutatások alapján a határozatképtelenség újabb közgyűléssel való orvoslására két modellt azonosít: az a szabályozás, hogy nincs a határozatképességhez megkövetelt tőkeszint, illetve a minimális szavazati jog arány; a másik modellben létezik kvórum, viszont ezek a jogrendszerek az eredeti közgyűléssel azonos napon tartott megismételt közgyűlés megtartását tiltják.⁴⁷ A hatályos magyar szabályozás így egyfajta hidat képez a két modell között.

Önmagában a jogi szabályok változása természetesen nem tekinthető dogmatikai problémának. A társasági jog fejlődése során a jogalkotó számos alkalommal módosította a társasági autonómia terjedelmét. A megismételt közgyűlés példája azonban azért különös jelentőségű, mert ugyanazon szervezeti szabály széles skálát járt be: előbb diszpozitív, majd kógens, végül ismét diszpozitív megítélés alá került, miközben nem alakult ki olyan meggyőző érv, amely e változásokat következetesen indokolná. A szabályozási ingadozás nem önmagában a megismételt közgyűlés jogintézményéről szól. Sokkal inkább arra mutat rá, hogy a társasági jog jelenlegi dogmatikája nem rendelkezik olyan általános szempontrendszerrel, amely alapján eldönthető lenne, hogy egy szervezeti szabály a társasági autonómia körébe tartozik-e, vagy a társaság

41 1988. évi VI. törvény 281. § (2) bekezdés.

42 1997. évi CXLIV. törvény 234. § (5) bekezdés.

43 2006. évi IV. törvény 234. § (2) bekezdés.

44 2006. évi IV. törvény 305. §, amely szabályt a 2009. évi CXXI. törvény 8. § állapította meg.

45 Ptk. 3:275. §.

46 2021. évi XCV. törvény 34. §.

47 Veress, 2020, 9.

működésének olyan normatív, meghatározó feltételét képezi, amelynek előírása a jogalkotó feladata.

8.3. Közbenső értékelés

Végül, ha összeolvassuk a két szabályt (a közgyűlés határozatképessége és megismételt közgyűlés), akkor akár úgy is lehetne szabályozni, hogy a közgyűlés határozatképességét a fenti példa szerint állapítom meg, de amennyiben a közgyűlés határozatképtelen, akkor a határozatképtelen közgyűlést követően, például fél órával később megismételt közgyűlésként hívjuk össze és bonyolítjuk le. Mindez véleményem szerint jelentősen lerontja a közgyűlés funkcióit. Jogpolitikai döntés, hogy a közgyűlést ilyen súllyal szabályozza-e a jogalkotó, vagy ennél lényegesen erősebb szervezeti kötöttséggel meghatározó stratégiai döntéshozó szerepet vagy kontrollfunkciót telepít a közgyűlés felé. Ebben a kontextusban az igényel magyarázatot inkább, hogy ha ezt így is lehet szabályozni, akkor egyes esetekben a minősített többségnek mi lehet még egyáltalán az indoka. Véleményem szerint a szabályozásban jelenleg dogmatikai feszültség áll fenn.

9. Összegzés

A társasági jog diszpozitív szabályozásának dogmatikai értelmezése elsősorban a szerződési autonómia fogalomkészletére épül. A jelen tanulmány amellet érvelt, hogy e megközelítés a társasági szerződés cégbejegyzést követő működésének sajátosságait már nem képes teljeskörűen megragadni. A társasági szerződés ugyanis a jogi személy létrejöttét követően a társaság szervezeti és működési rendjének elsődleges normatív kerete. Ez a funkcióváltás a társasági szerződés szerződéses jellegét nem szünteti meg, azonban a működő társaság szempontjából a szervezeti funkció válik meghatározóvá.

Ebből következően a társasági jog diszpozitivitásának kérdése sem vezethető le kizárólag a magánautonómia általános elveiből. A jogalkotó által biztosított autonóm szabályozási tér szükségképpen feltételezi olyan intézményi elemek (paradigmaszabályok) meglétét, amelyek az adott társasági forma rendeltetésszerű működésének előfeltételei. A tanulmány ezért arra tett kísérletet, hogy a társasági szerződés normatív funkciójából kiindulva olyan dogmatikai megközelítést vázoljon fel, amely alkalmas lehet a diszpozitivitás pozitív korlátainak meghatározására. Ennek egyik lehetséges eszköze azoknak a szervezeti és működési szabályoknak az azonosítása, amelyek az adott társasági forma intézményi alapjait paradigmaszabályokkal biztosítják (imperatív, alternatív stb. szabályokkal), ezért pusztán a szerződési szabadság logikája alapján nem relativizálhatók.

A tanulmány nem vállalkozott e szabályok teljes körű meghatározására, és nem állítja azt sem, hogy azok köre valamennyi társasági formára egységesen kijelölhető. Arra tett kísérletet, hogy bemutassa: a társasági szerződés cégbejegyzést követő normatív funkciója nem csupán a társasági szerződés jogi természetének újraértelmezését

indokolja, hanem a társasági jogi diszpozitivitás dogmatikájára is közvetlen hatást gyakorol. A tanulmány állítása szerint a társasági szerződés normatív funkciója a társasági jogi diszpozitivitás pozitív korlátainak dogmatikai értelmezéséhez is önálló értelmezési keretet nyújthat. E megközelítés nem lezárni kívánja a diszpozitivitás körüli dogmatikai vitát, hanem annak további tudományos vizsgálatához kíván hozzájárulni.

Irodalomjegyzék

- Auer, Á. (2016) 'A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban', *Magyar Jog*, 2016(7–8), 395–404.
- Auer, Á. (2019) 'Adalékok a társasági jog polgári jogi normatánához', in: Koltay, A., Menyhárd, A. és Landi, B. (szerk.) *Lábady Tamás emlékkönyv*. Budapest: Wolters Kluwer, 121–132.
- Bottomley, S. (1999) 'The Birds, the Beasts and the Bat: Developing a Constitutionalist Theory of Corporate Regulation', *Federal Law Review*, 1999(2), 243–273.
- Bottomley, S. (2007) *The Constitutional Corporation. Rethinking Corporate Governance*. Aldershot: Ashgate.
- Davies, P. L. és Worthington, S. (2021) *Gower: Principles of Modern Company Law*, London: Sweet & Maxwell.
- Diathesopoulos, M. (2010) 'Relational contract theory and management contracts: A paradigm for the application of the Theory of the Norms', *MPRA Paper*, No. 24028.
- Dziuba, L. (2024) 'A társasági szerződés tartalom szabadsága', in: Jakab, A., Könczöl, M., Menyhárd, A. és Sulyok, G. (szerk.) *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Budapest: HVG-ORAC, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1–28.
- Dziuba, L. (2021) *Gestaltungsfreiheit im ungarischen GmbH-Recht*. Baden-Baden: Nomos.
- Fazakas, Z. J. (2020) 'A társasági szerződés, mint szerződés', *Iustum Aequum Salutare*, 2020(3), 63–105.
- Fazakas, Z. J. (2026) *Társasági jogi és cégjogi előadások*. Budapest: Orac.
- Kisfaludi, A. (2007) *Társasági jog*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Kiss, Gy. (2020) *A foglalkoztatás rugalmassága és a munkavállalói jogállás védelme (Egy lehetséges megközelítés a munkajogviszony tartalmának vizsgálatához)*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Kraakman, R., Armour, J., Davies, P., Enriques, L., Hansmann, H., Hertig, G. és Hopt, K. J. (2017) *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Macneil, I. R. (1973–1974) 'The Many Futures of Contracts', *S. Cal. L. Rev.*, 696–816.
- Miskolczi Bodnár, P. (2001) 'A társasági szerződés sajátosságai a Ptk.-ban szabályozott szerződésekhez képest', *Gazdaság és Jog*, 2001(7–8), 27–37.
- Novotni, Z. (1989) 'A gazdasági társaságokról szóló törvény és a magyar polgári jog megújulása', *Jogtudományi Közlöny*, 1989(5), 243–251.
- Novotni, Z. (1983) 'A kétszemélyes relatív szerkezet szétbomlásának jelei kötelmi jogunkban', *Jogtudományi Közlöny*, 1983(11), 688–698.
- Novotni, Z. (1989) 'A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze', *Jogtudományi Közlöny*, 1989(2), 65–73.

- Novotni, Z. (1985) 'A társasági (társulási) jogviszony dogmatikai kérdései', *Jogtudományi Közöny*, 1985(6), 328–332.
- Novotni, Z. (1983) 'Gazdasági életünk új formációi – polgári jogi gondolatok', *Jogtudományi Közöny*, 1983(1), 1–9.
- Papp, T. (2011) 'A társasági szerződés', in: Papp, T. (szerk.) *Társasági jog*. Szeged: Lectum, 54–62.
- Papp, T. (2018) 'Gazdasági/üzleti kockázat és a társasági szerződés', in: Auer, Á., Berke, Gy. György, I. és Hazafi, Z. (szerk.) *Ünnepi kötet a 65 éves Kiss György tiszteletére*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 723–731.
- Sárközy, T. (2011) *A magyar társasági jog Európában*. Budapest: HVG-Orac.
- Sárközy, T. (2016) 'A Ptk. jogi személy könyve esetleges felülvizsgálatáról', *Gazdaság és Jog*, 2016(7–8), 3–10.
- Veress, E. (2020) 'A részvénytársaság határozatképtelen közgyűlésének megismétlése a magyar és az összehasonlító jogban', *Gazdaság és Jog*, 2020(5), 5–10.
- Veress, E. (2025) 'Definíció kontra magánautonómia – néhány megjegyzés a törvényi meghatározások kógenáciájáról a dolgozói részvény példáján keresztül', *Közjegyzők Közönye*, 2025(4), 187–198.
- Watson, S. (2023) 'The Company and its Constituents', *ECGI Law Working Paper*, 2023(701), 7–23.
- Yang, Y. (2025) 'Corporate Contractualism vs Corporate Constitutionalism – A Comparative Evaluation', Yang, Y. (szerk.) *Corporate Collapse and Corporate Governance, CSR, Sustainability, Ethics & Governance*. Singapore: Springer, 81–106.